

UTVÁŘENÍ LIDSKÉHO UCHA

OREL - LEV - BÝK - ČLOVĚK

*Otázka motivu orla, lva, býka a člověka na obálce časopisu
“Anthroposofie, rakouský posel od jednoho lidského ducha k druhému*

R. Steiner: Domnívám se, pánové, že otázku zodpovím nejlépe tak, když nejprve objasním člověka celkově, nakolik je to nyní nutné, a potom člověka, jak je představen v těchto čtyřech symbolech. Není totiž vždy možné jen tak beze všeho podat okamžitý výklad věci.

Ona čtyři zvířata, z nich jedno je vlastně člověk, souvisí s velmi ranným poznáním člověka ve vývoji lidstva, Dnes již není možné podat toto vysvětlení stejným způsobem, jak to činili staří Egypťané. Dnes je zapotřebí totéž vysvětlovat poněkud jinak. Samozřejmě, že i dnes musí být naše vysvětlení správné, avšak vycházet je třeba z poněkud odlišných stanovisek. Jako vždy musím opět upozornit na důležité východisko, totiž na vznik člověka z lidského zárodku, vyvíjejícího se v těle matky.

Pohlédněme na nejrannější stádium vývoje zárodku, hned po oplodnění, kdy je ještě jedinou buňkou, která má bílkovinu a jádro ve svém nitru (*kresba na tabuli*). Ta buňka je tak malá, že ji lze pozorovat pouze mikroskopem. Počátek fyzického života člověka je tedy v jedné jediné vaječné buňce, jež je oplodněna v těle matky. Nyní obraťme pozornost k pochodům pokračujícího vývoje tohoto nepatrného vejce.

Jediné vajíčko se rozdělí ve dvě a každé další opět ve dvě atd., v geometrické řadě. Následující buňky však již nezůstávají kulaté, nýbrž nabývají nejrůznějších forem. Také jejich skupiny nabývají nejrůznějších tvarů. Přitom musíme mít na zřeteli, že na tuto jedinou nepatrnou buňku v těle matky působí celý vesmír, celý svět. Ač se dnes ještě nelze takovými věcmi zabývat s potřebným pochopením, přece lze vzít tuto skutečnost v úvahu.

Uvážíme-li to, pak není lhostejné, zda se vajíčko dělí při postavení Měsíce před Sluncem, vedle Slunce atp. Celé hvězdné nebe má totiž vliv na tuto buňku, jejíž vnitřek se podle toho utváří. V prvních měsících je vytvořena (pouze) hlava. Ostatní tělo je jen jakýmsi přívěskem, který se postupně formuje v řádné tělo s jeho údy. Jak to?

Dokud je zárodek nevyvinutý, je pod vlivem hvězdného světa.

Čím déle se zárodek v matčině těle vyvíjí, tím více je vystaven tíži Země. Pokud působí hvězdné nebe, pořádá vše tak, že dominantní je hlava. Pokud působí Země, prosazuje se to ostatní. Jak podivuhodně je lidské tělo stavěno, je patrné i na jediném jeho smyslovém orgánu. Předvedu to dnes na uchu, stejně dobře to lze demonstrovat i na oku.

Jedna z množících se buněk se jaksí stane uchem (*kresba*), jež je vloženo do dutiny lebky. Ucho je podivuhodný útvar, jehož buňka se utváří z části ještě vlivem hvězd, z části již pod vlivem Země.

Vyjďeme od zevního k vnitřnímu. Ucho je chrupavka potažená kůží, jež má zachytit co nejvíc zevních zvuků a tónů. Pouhá díra v hlavě by mnoho nezachytila. Do dutiny lebky ústí vlastně dva kanálky. Jeden zvenčí (zvukovod), druhý z nitra, z úst (*Eustachova trubice*). Zvukovod je náhle uzavřen velmi jemnou kožní blánou, tzv. "bubínkem". Následuje jakási hlemýžďí ulita, složená ze dvou částí. Kůží (spirální list) je tu oddělen prostor (nádvorní schodiště) od druhého prostoru (bubínkové schodiště) a to vše je vyplněno živou vodou. V kožené ulitě jsou samé trásně podobné kůži. Čím vlastně je tento hlemýžďí domeček?

Přistoupíme-li k němu se skutečným věděním, neshledáme tu nic jiného než kousek malého střeva, jež jako by do ucha zabloudilo. Jako má člověk velké střevo, tak má i ucho své malé střevo, jež je uvnitř vyplněno a vně obklopeno živou vodou. 1

Hlemýžďí domeček ucha je uzavřen opět jakousi kůžičkou (oválné okénko) a zde je na tom opět kůžička, či blanka (kulaté okénko). A jako úder rozechvěje kůži bubnu, tak se rozechvěje tato blanka zvukem, jenž přichází z té či oné strany. Tato blanka odděluje to, co je proniknuto hustější živou vodou od řidší vody. Zde, mezi oběma prostory, je opět kožená blanka (oválné okénko), na níž jsou posazeny dvě velmi jemné kůstky vypadající jako třmínek, jenž tu má jaksí vypouklou kost, která je něčím jako předloktím a záloktím, vzájemně spojeným volným kloubem. Materialistická zevní věda tyto tři nepatrné kůstky pojmenovala: kladívko, kovadlinka a třmínek. Třmínek je tímtež co nadloktí. Pozorujme jen, jak je na kožené blance posazen tento kloub, a tu je loket. Máme tu tedy co činit s jakýmsi druhem ruky. A tady opět

1 *Pojem "živá voda" představuje tekutinu, s níž se může spojit vědomí lidské duše.*

vidíme usazenou volnou kůstku, jakou na ruce nemáme. Lze tedy stejně dobře říci: zde je koleno, zde noha a tady česka. Je to velmi zajímavé, že tu v ušní dutině máme jakýsi druh vnitřnosti (střevo) a také opravdovou ruku, či chcete-li nohu. K čemu to všechno?

Vnější zvuk narazí na bubínek, který vše rozechvěje, a člověk, aniž o tom ví, uvnitř svého ucha zkoumá, jaké záchvěvy to jsou. Každý má jistě zkušenost, jak celým tělem, svými vnitřnostmi, pocítil prudkost tlakové vlny náhlé exploze. Takový otřes může způsobit vnitřní zranění. A v šnekovitém domečku ucha prodělává ona živá voda ty nejjemnější záchvěvy, které pak člověk vnímá hmatem. Jeho vnitřní paže se totiž dotýká ušního bubínku tak, že jí ony jemné záchvěvy procházejí, jako by nahmatala změnu drsnosti povrchu. Vejde-li do lebeční dutiny vnějším uchem nějaký zvuk, tu jsme ho s to nahmatat, aniž k tomu potřebujeme tzv. Eustachovu trubici. K čemu je Eustachova trubice?

Vedle všemožných zvuků se v životě setkáváme ještě se zvuky zcela odlišnými od všech ostatních. Totiž s lidským slovem, s lidskou řečí, se zvuky formovanými lidskými ústy, se zvuky artikulovanými. Nenaučíme-li se mluvit, nemůžeme rozumět lidské řeči, která je pak pro nás pouhou směsicí zvuků. Mluvit se učíme napodobováním zvuků lidské řeči tak, že tóny naší řeči procházejí Eustachovou trubicí do vnitřního ucha, kde rozechvívají jeho vnitřní mechanismy. Nasloucháme-li pak řeči jiného člověka, vchází chvění vzduchu do našeho zevního ucha a zvukovodem přes bubínek do ucha vnitřního, do jeho živé vody, kterou rozkmitá podobně jako slova naší vlastní řeči Eustachovou cestou. Zde uvnitř se setkává to, nač jsme zvyklí z vlastní řeči, s tím, co přináší řeč druhého. Proto můžeme rozumět druhým lidem. Řeknu-li dům, proudí Eustachovou trubicí mnou chtěně záchvěvy, k nimž se zvenčí vracejí tytéž záchvěvy zevním uchem, jako by byly cizí. ²

Jakmile se oboje setká, porozumím tomu, co slyším zvenčí, např. co znamená artikulovaný zvuk "dům".

K porozumění cizí řeči je nám tedy zapotřebí vlastní zkušenosti, paměti takových vibrací. To se týká též tónů hudebních nástrojů atp. K uložení toho,

² *Kdyby si vnější a vnitřní záchvěvy neodpovídaly, ale odporovaly, tu by zmatené chvění znemožňovalo jak slyšení, tak i mluvení. V TV si dělali z lidí "šprťouchlata" mj. tím, že jim nasadili sluchátka, v nichž slyšeli svou řeč s jistým časovým zpožděním, a vyzvali je, aby pozdravili své příbuzné. Ukázalo se, že takto nelze souvisle mluvit.*

co slyšíme (do paměti) potřebujeme v uchu ještě jiné zařízení.

Ve vnitřním uchu máme další podivuhodný útvar, 3 obloukovité duté kanálky, orientované vzájemně kolmo (*pravoúhlý řád trojrozměrnosti*) 3 směry. V těchto kanálcích je opět jemná živá voda, pozoruhodná tím, že se z ní stále tvoří nepatrné krystalky. Slyšíme-li např. slovo “dům”, tvoří se v těchto třech nepatrných kanálcích ještě nepatrnější krystalky. Slyšíme-li pro změnu slovo “člověk”, tvoří se opět krystalky, nyní však poněkud jiné. Jako můžeme pořídit písemný záznam zvuku (slova) vědomě rukou do notesu, tak pořizujeme nevědomě záznam v našem uchu, jehož písmem jsou ony nepatrné krystalky.³

To, co jsme zapsali do notesu či do ucha, to pochopitelně nemá nic společného s domem (*mi s pojmem či představou domu*). My jsme však přesto z těchto “značek” schopni vyvolat vzpomínku na slovo “dům”. Z notesu vyvoláme vzpomínku prostřednictvím zraku, z krystalků sluchem. Prostředník našeho “čtení” je jednou uvědomělý, podruhé neuvědomělý rozum, Lze tedy říci: zde uvnitř se nachází krystalická paměť pro tóny a pro zvuky. Zde při chrupavčité vnitřní paži (resp. noze) je naše porozumění oněm záchvěvům. Zde pak v onom šneku je kousíček lidské mysli, zde v tomto labyrintu cítíme v živé vodě, v krystalu tóny. A když mluvíme, když sami tvoříme tóny, tu pomocí Eustachovy trubice přichází naše vůle ke slovu, k řeči.

V nitru ucha je celé duševno člověka: v Eustachově trubici žije vůle, ve šneku cit, při ušní končetině rozum a konečně ve třech polokruhových kanálcích žije paměť. To vše lze prakticky využít jen když jsou výsledky práce vnitřního ucha něčím přivedeny k vědomí.

³ *Současná přírodní věda, fascinovaná Descartovými souřadnicemi (trojicí geometrických os souměrnosti: XYZ), jejichž uspořádání se nápadně podobá trojnosti ušních kanálků, učí, že toto zařízení slouží jen k udržování rovnováhy těla. Jenže k určení rovno-váhy slouží mechanismus vah. Dvoje váhy (v každém uchu jedny) by se musely hádat. Přirozeně, že tyto krystalky volně uložené v živé vodě jednak zrcadlí její vlnění, a současně podléhají zemské gravitaci. Lze je tedy sekundárně využít i k určování směru gravitačních sil. Zatímco u statických rostlin taková informace k udržení vertikálního růstu stačí, u dynamického lidského těla k udržení rovnováhy ani zdaleka nepostačuje!*

Ušní dutinou vychází všude se rozšiřující a vše vyplňující nerv, jímž je to konečně přivedeno do mozku, kde to přijde k vědomí. 4

Zvuk vstoupí do našeho ucha, rozezní membránu atd. Dotykem vnitřní končetiny porozumíme chvění, přeneseme ho do labyrintu na živou vodu. Tím cítíme tón, který skrze Eustachovu trubici pronikneme svou vůlí. Ve třech polokruhovitých kanálcích si vzpomeneme pomocí malých krystalů na to, co jsme již jednou slyšeli.

Můžeme tedy říci: tu uvnitř ucha nosíme vlastně jakéhosi malého člověka, který má vůli, cit, rozum i paměť. Příště si ukážeme, že i oko, nos atp. jsou takovými malými človíčky. Člověk jako by byl složen ze samých malých človíčků (*smyslů*), udržovaných pohromadě nervovým systémem a tvořících tak jednoho celého člověka velikého. Tito človíčky vznikají, když je celý člověk pod vlivem hvězd, když tvoření probíhá v hlavě, nacházející se v zárodečném stavu v těle matky. Nic z toho nemůže utvořit tíže (tvořící člověka zevního), ani jiná síla spojená se Zemí. Vnitřního človíčka tvoří síly hvězd. Co náleží člověku zevnímu (šnek a Eustachova trubice), to se tvoří až později silami Země. Tak i naše postava přijímá svou celkovou podobu až skrze tíži Země, když se dítě po roce života vzpřimuje, když jsme byli již dávno zrozeni.

Víme již, že celý člověk pochází z jediné velmi nepatrné buňky, která se geometrickou řadou dělí na mnohost buněk, z nichž vznikne oko, z jiné ucho atd. Takto se vlastně přetváří 10 shluků buněk, pro naši představu však postačí mluvit o buňce jediné. Z jediné prabuňky vznikají tedy další, jež jsou tím, že změní své místo, vystaveny jiným vlivům a tím se mění v jiné buňky, z nichž se vyvine ucho, nos, oko atd. Zemské síly, jež tvoří jen formy zakulacené, např. střeva, nic takového nezmohou, to vše lze formovat jen silami hvězd. To nám ovšem mikroskop neodhalí. Tím pozoruhodnější je, jaké vědění měli lidé o takových věcech ve starých dobách, byť ze zcela jiného způsobu poznání. Staří o tom věděli víc než my s naším mikroskopem. Když se tímto pozorováním zabývali např. před 3 000 lety staří Egypťané, tu si řekli: "Člověk má v hlavě uši, oči a jiné orgány." Následně si však položili otázku: "Jak se tyto tělesné orgány staly jinými než ostatní orgány?" A na správně

4 Tím samozřejmě není řečeno, že orgánem vědomí je mozek, ale že krystalická paměť v uchu slouží pouze k poznávání (porovnávání) zvuků. Jak jsou tyto zvuky uspořádány do slov, vět a souvětí, to porovnává paměť mozku.

položenou otázku mohla následovat správná odpověď: "Tyto orgány jsou jiné, neboť na ně působilo něco jiného než na ostatní." Působilo na ně cosi zvenčí, co k tomu pozemskému dospívá shora dolů. A když při pohledu nahoru pozorovali třeba let orla, tu opět řekli: "Orl je rovněž stvořen vysoko ve vzduchu. Chceme-li pozorovat síly tvořící v lidské hlavě smyslové orgány, musíme pohlížet tam nahoru, kde letí orel." Při zobrazování člověka pak tam, kde je hlava, nakreslili orla.

I v srdci či plicích působí síla hvězd, ač docela jinak. Pozorováním forem srdce a plic ke hvězdám dospět nelze, nelze je k silám hvězdného světa uvést do vztahu. I to staří Egypťané věděli a uvažovali: "iy orgány, jež se podobají lidské hlavě, formuje zejména orel. Které zvíře formuje především orgány podobné lidskému srdci, plicím atd.? Odvážné srdce, ba srdce samo, ztělesňuje lev. Nazvali tedy takové orgány "lev"! Tzn., že orel = hlava (horní člověk), lev = srdce (střední člověk).

A staří Egypťané pokračovali: "Docela jinak je tomu se střevy člověka. U lva přišla střeva zkrátka, lev má střeva velmi krátká. Podobnost tu musíme hledat u jiných zvířat, žijících zejména pod vlivem střev. Orel je pod vlivem horních sil, lev je pod vlivem srdce. Člověk má v uchu pěkně formované střevo. Je však docela malé a ani ostatní střeva nemá tak pěkně formována jako přežvýkavá kráva (býk), spokojená ve svém zažívání. Toto zvíře je zcela pod vlivem střev!" To, co u člověka patří ke střevům, nazývali tedy "býk" či "kráva-člověk". Tak rozlišili 3 části lidské postavy: Orel = hlava, Lev = hrud', Býk = systém zažívání.

Staří Egypťané přirozeně věděli, že lidská hlava není orlem atd., ale chtěli tím jen říci: Kdyby člověk nebyl ničím jiným, byla by jeho postava nahoře orlem, uprostřed lvem a dole býkem. V takové postavě bychom žili. Je tu však ještě něco, co tu orla přetváří v lidskou hlavu, lva v lidskou hrud' a býka v lidský zaživací organismus. To něco pojímá všechno dohromady, vším tím proniká (**kresba na tabuli**).

Lidé starého věku uměli podivuhodně zobrazit poznání sebe sama. Formovat tyto obrazy jim však bylo snadnější, než je nám dnes. Dnes se může člověk ve škole ledaco naučit. Ze by mu však tyto myšlenky pro všední den nějak přirostly k srdci, o tom nemůže být řeč. Ve staré době to však bylo docela jiné. Člověk byl tehdy doslova uchváten pocitem těchto myšlenek, o nichž se mu též zdálo. Tu jako ve snu uzřel postavu člověka v obrazech. Z čela jako by vyhlížel orel, ze srdce jakýsi lev a z břicha býk. To pak ztvárnil zevním

velmi krásným obrazem jako celého člověka.

Lze tedy říci, že staří skládali takto: **býk, orel a lev = člověk**. Toto nazírání má své pokračování ještě v pojmání obsahu evangelií. Ev. podle Matouše líčí Ježíše jako celek člověka a jeho pisateli je tedy přiznán atribut "člověk". Jan líčí Ježíše nadzemského, jako by se vznášel nad Zemí, neboť popisuje hlavně to, co se děje v lidské hlavě. Proto je jeho atributem "orel". V Markově ev. je Ježíš líčen jako v hrudi srdnatý bojovník, jako zápasící "lev". Proto je Marek nazván "lev". Lukáš líčí Ježíše zejména jako lékaře lidského nitra. Že je lék, aby působil, vnesen do zažívacích orgánů, je Lukáš ve znamení "býka".

Matouš = člověk, Marek = lev, Lukáš = býk, Jan = orel By-li tu tedy vznesen dotaz na 4 zvířata v záhlaví našeho časopisu, byl jsem postaven před úkol nastínit, co by se v něm mělo uveřejňovat, co jde od lidského ducha k lidskému duchu, co cenného může říci jeden člověk druhému. Takové noviny by měly být něčím opravdu lidským, mělo by v nich být řečeno něco lidského. Neboť to, co se dnes v novinách člověku namnoze podává, v tom mnoho lidského není. V našich novinách by se však mělo vyjádřit, jak lze člověku naplno prožívat všechny jeho orgány, jak by měla být zobrazována jeho postava následovně: nahoře orel, směrem dolů lev a býk a nakonec člověk sám jako souhrn toho všeho. Tento člověk nemá být zbabělý (lev), nemá se dát hloupě unášet tím, co mluví (orel), ale stát pevně (prakticky) nohama na Zemi (býk - kráva). To vše má člověku něco dát, to k němu má mluvit. Chtěli bychom totiž, aby dnes již mohlo jít skutečně vše od člověka k člověku...

Otázka: "Lze něco říci ještě o tzv. lotosových květech?"

R. Steiner: K tomu dospějeme později, až si vysvětlíme jednotlivé orgány. Příští přednášku budeme mít v sobotu o desáté hodině.

Rudolf Steiner